

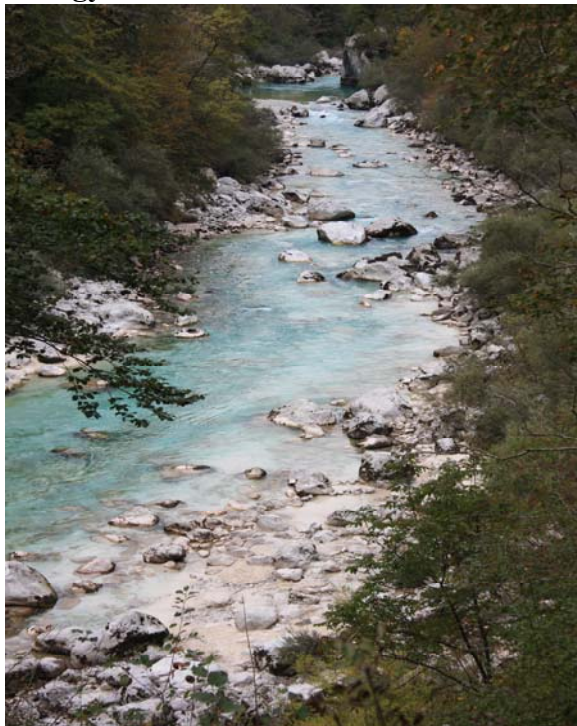
ÉN IS JÁRTAM ISONZÓNÁL

Méltánytalanul elhallgatott és személyesen szinte ismeretlen hadszíntér számunkra az Isonzó-völgye. Pedig minden magyar családba mélyen beleégett annak a 300 ezer fős véráldozatnak a karmája, akik a don-kanyari katonákhoz hasonlóan, idegen földön haltak hősi halált a hazáért. A Borászat és Hungaricum Szakosztály helyszíni beszámolója a szomszédos Szlovéniából.

Három a magyar igazság!

Először a gimnáziumi filmklubban találkoztam a címadó első világháborús dokumentumfilm-ciklussal. Meglepődve és értetlenül néztem akkor a konyhaasztalnál vagy a műhelyben, patakzó könnyek között fekete-fehérben nyilatkozó, kackiás bajuszú parasztbácsikat. Hatvan év múltán is megállíthatatlanul szakadtak fel Belőlük, az isonzói frontkatonákból, a Nagy Háború okozta lelki sebek. Majd az egyetem után én is túlestem első halálközeli élményemen, mikor éppen ott, a Soča veszélyes vadvízi szakaszán fordult rémálomba a rafting és a felborult gumicsónak alá szorulva egyedül sodródtam és küzdöttem az életben maradásért. Azóta aggabb korba lépve, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Műszaki Szekciójának szervezésében tértem vissza idén októberben, az Isonzó-völgyét bebarangoló, valóban történelmi utazásra.

A Nagy Háború

A délnyugati front vérszivattyúja olasz hadüzenettel indult, majd az addig semlegesnek titulált talján szomszéd az antant hatalmakkal kötött londoni egyezmény titkos szerződése nyomán megtámadta az Osztrák-Magyar Monarchiát. A Júliai-Alpok kétezer méteres csúcsokkal csipkézett hegyláncain és az alattuk zúgó-csörgedező folyóvölgyben (olaszul Isonzo, szlovénül Soča) 1915 júniusától egészen 1917 novemberéig folytak a felőrlő harcok. A megfeneklett állóháború viszonylag kis területre koncentrálnak (olykor foci pályányi térségért öldököltek), nagy létszámú csapatokkal és persze óriási veszteséggel zajlott. Hajmeresztő terepviszonyok közepette kezdetben szögesdrót akadályok és spanyolbakok képezték a sekély futóárkok védelmét. Az arcvonalt mélyülésével hamar szertefoszlott a villámháború fantazmagóriája és a műszaki

osztatok bányászati technikák alkalmazásával sziklába fúrt kavernákat, drótkötél-pályákat, bunkereket és géppuskafészeket tűztek a meredek lejtőkre. Szám szerint 12 offenzíva tarolta a térséget majd két és fél esztendő alatt, amiben az ellenség nem tudott jelentős térnyeréssel járni, lényegi sikert elkönyvelni. Pedig a mi oldalunkon zömében még dombot is alig látott, alföldi legények védekeztek az ormokon kiképzett piemonti hegyi vadászok ellen!

Emlékezés Kobaridban

Az olasz front legnagyobb és egyben döntő összecsapása a stratégiai pontként szolgáló Kobarid (Caporetto) térségében álcázott és német segítséggel alaposan előkészített hadtest csoportosításokkal kezdődött. Közel százezer vasúti kocsival szállították a monarchikus muníciót és a bevetéshez csak csatalóból 70.000 állat állott állományban. Az 1915. október 24-én hajnalban indított brutális támadással másfél millió tüzerségi lőszeret vetettek be az Isonzó-völgyében. Addig soha nem látott méretű katonai összevonás során pergőtűzzel, srappellel, lángszórókkal és gázbombákkal egészen Udinéig verték vissza az ellent. A caporettói áttörés néven elhíresült (olasz nyelvhasználatban a mai napig teljes csődöt, megsemmisítő vereséget jelent e városnév!) hadműveletnek állít emléket a Kobarid központjában lévő Első Világháborús Múzeum, melyet magyar hadtörténész kollégák közreműködésével alapítottak. A Fehér Teremben a mindent uraló, cudar téli viszonyokkal

fotókon és a lapsimaságú fölejtőjű Krn-hegyet mutató terepasztalon szembesülhettünk: méteres hóból saroglyán összehordva viszik a regruták az ivóvíznek valót a harcálláspontba a farkasordító fagyban. A szomszédos Fekete Teremben a köves-sziklás terep szilánkos nehézségeit az Isonzóból kihalászott rozsdás ágyúcsonkkal és a piavei frontvonal összehasonlításával szemléltetik. Az utókor koszorúját kegyelettel és csendes emlékezéssel itt helyezte el csoportunk. Az Év Európai Múzeuma díjat 1993-ban, teljesen megérdemelten kapta meg az önkormányzat által működtetett, rendkívül gazdag és objektíven informatív gyűjtemény. Az a tény is különösen örvendetes, hogy emlékezetes magyar nyelvű filmvetítésben lehetett részünk a moziteremben!

Búcsú a fegyverektől

A település Sajt múzeuma után, a kecses kőívű Napóleon-hídon átkelünk a szikrázóan smaragzöld árnyalatú Soča felett, hogy a folyam nyomdokán járjuk végig a Nagy Háború gyalogsági túraösvényeit. Felettünk már a Triglav Nemzeti Park határoló mezsgyéje húzódik.

A közelben tartandó drežnicai karnevál maszkosaival volt szerencsém ez év márciusában, a mohácsi Busójárás felvonulói között találkozni! Számunkra festői állomás a 15 méter magasból zubogó Kozjak-vízesés, ám az itt szolgáló magyar katonák a vértől lucskos zúgókra és a szüntelenül ágyúzott pontonokra férfikönnyek közepette emlékeztek. A mai turistáknak erről hallgat a hegy, de az erődítések panorámás szövevényei és a fapricceses hálók helyek az örökké nyirkos zubbonyok keserves katonavilágáról tanúskodnak. Ravelnik hullámíves fedezéke, a Čelo magaslatának 150 löréses ágyúállása, Zapikraj vasbeton bunkere, Mrzli Vrh csatavonal magyar szöveggel ékes Szűzanya-oltára, Mengore pozicionált hídfője és a rengeteg temető-tömegsír-csontkáporna mind-mind magában hordozza nemzetünk történelmének megannyi generációkba kódolt fejezetét. Világirodalmi vonatkozás gyanánt a magyar vonaltól kőhajításnyira szanitéc sofőrként nyomta a gázpedált és vonszolta a sebesülteket Ernest Hemingway, a későbbi Nobel-díjas író. Háborús élményeit a „Búcsú a fegyverektől” című regényében maradandó módon adta közzé.

A fejfák betűit lassan láthatatlanná satírozza a fagy. A sírköveket rendre elmorzsolja az idő. Örök tanulságként éljen bennünk, hogy embernek kell maradnunk minden embertelenségben.

Én is jártam Isonzónál. Visszatérek.

Budapest, 2011. október 16.

Molnár Attila